

ISMO BJÖRN

*FT, Erikoistutkija**Itä-Suomen yliopisto,**Karjalan tutkimuslaitos*

PIRJO PÖLLÄNEN

*YTT, Tutkija**Itä-Suomen yliopisto,**Karjalan tutkimuslaitos*

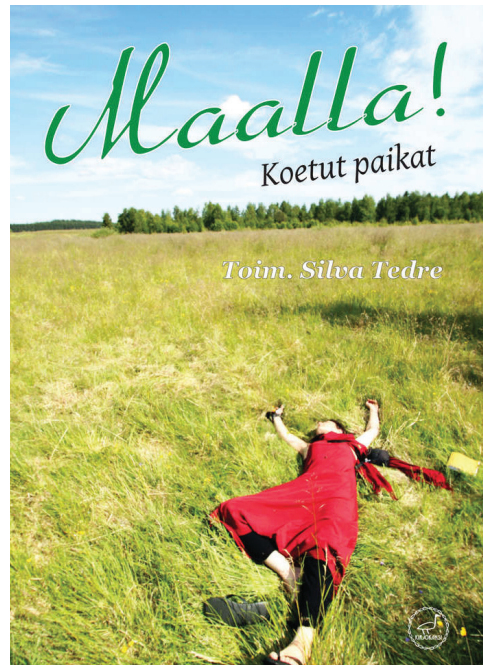
Oodi itse koetulle maaseudulle

Maalla! Koetut paikat. Toimittanut Silva Tedre. Joensuu: Kirjokansi. 2020. 162 sivua.

J oensuulainen pienkustantamo Kirjokansi julkaisee kirjoja, joista sen omistaja ja ainoa työntekijä Jussi Virratvuori pitää ja joihin hän uskoo. Kirjat ovat usein marginaalissa, mutta kaikissa niissä on jotain, ehkä tunnelma, ehkä syvä sanoma, minkä vuoksi käsikirjoitus kannattaa muuttaa oikeaksi, käteen sopivaksi kirjaksi, jonka kukin voi asettaa kirjahyllynsä uudelleen lukemista varten. Kirjokannen toimintaa voi hyvällä syyllä verrata entiseen Atte Blomin, Otto Donnerin ja Christian Schwindin perustamaan Love Recordsiin, joka tuotti suuren määrän Suomi-rockin helmiä Mikko Alatalosta Pekka Strengiin, mutta myös pienen kuulijajoukon kokeiluja Agit Propista Feija Åkerlundiin. Love Recordsilla oli vahva yhteiskunnallinen eetos, ja samaa hyvää edistävää sanomaa vie eteenpäin Jussi Virratvuoren kirjakustantamo Kirjokansi.

Väkevä sanoma on myös Silva Tedren toimittamassa ja Kirjokannen kustantamassa kirjoituskokoelmassa *Maalla!*, jonka alaotsikko *Koetut paikat* jo paljastaa, mistä on kyse. Käsissäsi on kirja, jossa seitsemäntoista

enemmän tai vähemmän itsensä maalaisiksi tai maaseudun asukkaaksi tunnistautuvaa, enemmän tai vähemmän tunnettua tutkijaa ja toimittajaa kirjoittaa henkilökohtaisesta maaseutukokemuksestaan. Mukana on runollisia näkyjä, lapsuuden ja siihen vertautuvan, puhtaan maaseudun viattomuutta, nostalgisia lehmipaimenmuistoja, vieraantumisen kokemuksia ja oman maaseutusuhteen pohtimista. Maaseudusta saatava kuva rakentuu paljolti näiden omaelämäkerrallisten välähdysten kautta. Kirjan lopuksi korpisosiologi Pertti Rannikko suuntaa maaseutua monipaikkaisuuteen. Loppuluku poikkeaa tyyliltään ja ”maaseutupoliittisuudeltaan” muista kirjan luvuista. Se on samalla lenkki lisää Karjalan tutkimuslaitoksen pitkäkestoiseen Sivakka ja Rasimäki -seuranta-tutkimukseen. Kyseessä on eräänlainen Rannikon väliaikaraportti ja tutkimuskyläen päivitys 2020. Pertti Rannikko analysoi maaseutua ja elää sitä omana tunnistettavana hahmonaan. Paikkaan ja alueeseen kiinnittään monin eri tavoin ja niitä eletään arjessa. Rannikon maaseutukatsannossa ovat mukana niin paikka, sen historia, sen sosiaaliset suhteet ja tilat kuin tunteet ja affektitkin.

Rannikon tutkimuskylät Rasimäen ja Sivakan osaa jokainen itseään maaseutututkijana pitävä sijoittaa entiseen Valtimon kuntaan, nykyiseen Nurmeksen kaupunkiin Pohjois-Karjalaan, Karjalan ja Kainuun rajalle. Läheskään kaikissa muissa tarinoissa ja artikkeleissa paikka ei ole näin selkeä. Paikka on kuitenkin keskeinen ulottuvuus maaseutua kuvattaessa, kuten muutamat tämän kirjan kirjoittajat Pauli Tapani Karjalaiseen ja Doreen Masseyhyn vedoten toteavat. Maaseutu ei ole kaikkialla samantyyppistä – Kainuussa ja Viron Muhussa se on jo varsin erilaista. Tarkkojen kartalle asetettavien paikkojen puute jää muutamassa kohtaa lukijan mieltä vaivaamaan. Sen sijaan kirjan viehätys lepää siinä, että kirjoittajista ei paljon kerrota. Jotkut heistä saattaa itse kukin tunnistaa, mutta

useimman kohdalla kirjoittajan ”kaupunkiminä” jää maalaisuuden peittoon.

Maaseudusta ei etenään Euroopassa voi pitää liikaa ääntä. Maaseutu on liian usein totuttu näkemään paikkana, tilana, alueena jopa tilanteena, jonka yllä liehuu taantumuksen viiri. Tässä Silva Tedren toimittamassa kirjassa taantumus on läsnä, ruumiillisena, todellisena, mutta ei sentään lannistavana käyttövoimana. Maaseutu taantumuksen tilana ja paikkana kääntyy tässä kirjoittajien omakohtaisten kertomusten kautta luonnonrauhaksi, sielunlepuuksi ja itsessään elämäntarkoitukseksi. Lannistumisen sijaan sen alta kumpuaa sittenkin taistelutahto maaseudun puolesta. Se, mitä tuo monelle myyttiseksi osoittautuva maaseutu lopulta on, jääköön arvoitukseksi. Siihen ei tässä(kään) kirjassa selitystä anneta. Oli se mitä tahansa, se näyttää olevan aina jokin toinen.

Maaseutu on kirjan tekijöille omakohtainen, mutta samaan aikaan myös jotain, jonka puolesta pitää ja saa taistella – jotakin, jonka arvoa on ulkopuolelta hankala nähdä ja jonka arvo pitää ulkopuolisille rautalangasta vääntää. Miksi tällainen henkilökohtainen sitten pitää perustella tai edes tuoda ilmi ulkopuolisille? Kirjan lukija, se todennäköinen kohdeyleisö, joka kirjan ottaa käsiinsä, pystyy sen tiettenkin lukemaan rivien välistä, mutta ehkä olisi syytä kertoa selkosuomella, että vaikka suomalainen maaseutu on edelleen monella tapaa ja monille elinvoimainen niin ilman toimivaa alue- ja maaseutupolitiikkaa tämä elinvoimaisuus hyytyy. Kirjan kokonaisuuden kannalta olisi tarvittu epilogi, jossa kirjan tarinat olisi koottu synteetinomaisesti yhteen ja hieman väännetty lisää rautalankaa maaseudun puolesta. Maaseudun monet merkitykset pitää tuoda julki, maaseutueläjien, pataroiijien ja alkuasukkaiden tunnelmat ja tuntemukset pitää saada esille – ja siinä Silva Tedren toimitta *Maalla! Koetut paikat* kertomuskokoelma onnistuu erinomaisesti – mutta politiikan tekoon kirja olisi myös voinut lähettää selkeämmän viestin.

Kirjaa lukiessamme me Pohjois-Karjalassa elämämme viettäneet maatiaiset loimme molemmat omilla tavoillamme, omista kokemuksistamme ja elämistämme omia maaseutujamme. Siihen tämä kirja lukijat, myös meidät, pakosta haastaa. Pirjo Pöllänen, joka edustaa ensimmäisen sukupolven ns. kaupunkilaisuutta, joensuulaisuutta, joka sekin on vähintään maatiaisuutta, jos ei oikeaa maalaisuutta, ei kirjan tarinoista lopulta löytänyt omaa tarinaansa. Kaikki tarinat olivat tuttuja, mutta tavallaan kaikki kertoivat lopulta varsin samanlaisen protyyppihenkilön tarinaa maaseudusta: tiedostavan, luontoa ja maaseutua puolustavan koulutetun

maaseuturakastajan tarinan. Osalla kirjoittajista korostuivat kädentaidot ja oman torpan kunnostus, toisilla kasvimaata ja kantovesiä, mutta Tuula Kukkosen tarinaa lukuun ottamatta kaikista puuttui samastumisen kohde. Kuinka sen voi löytää hän, jolle maaseutua edustaa Hammaslahti-suvun kautta aina pakosta läsnäoleva, konkreettinen, puupinojen, perunan kylvön ja noston, rantasaunan makuinen työnteon paikka. Tätä työntekoa ei ole valittu, vaan siihen ovat juuret ohjanneet. Tämä pakotettu maalaisuus, jota ei itse ole valinnut mutta joka on osa minuutta, olisi voinut kirjassa näkyä hiukan selkeämmän, ehkä yhden lisätarinan verran.

Ismo Björn puolestaan on outokumpulaisen karjatilan lapsi. Tila oli ja on kaupunkitaajaman reunalla, kaivoksen ja kirkon välissä. Romantiikkaa voi etsiä sen äänistä, johon ovat kuuluneet niin malmijunien, räjäytysten kuin ortodoksisen kirkon kellojen ääni, ruisrääkkä ja ohiajava kemikaalirekka mutta jonka toista totuutta ovat saastuneet pohjavedet, metsiteytille pelloille edelleen pintaan nouseva kaivosjäte ja erilaisia vaateitaan esittävä ympäröivä ”kaupunki” lenkkipolkuineen, kelkkareitteineen ja metsästysseuroineen. Maaseutua on hänelle ehkä ennemmin mökkipahanen Kesälahden Lakovaarassa tai sittenkin koti, Noljaanmäellä Joensuuun lähiössä sijaitseva, rivitalojen piirittämä entinen rintamamiestila, jonka pikkupihalla pilkkoa polttopuuta ja niittää postimerkinkokoista niittyä. Kiinnekohtia kirjaan löytyy, mutta ei sitä omaa tarinaa kaupunkilaisesta maalaisuudesta.

Kirja ei silti ole vajaa, vaikka se henkilökohtainen lukijan tarina jäisikin puuttumaan. Kokonaisuutena kirja monine tarinoineen on elämänmakuinen kuvaus maaseudusta, erilaisista maaseuduista, siellä tapahtuvista, sieltä ja sinne johtavista liikkeistä ja virtauksista. Kirja osoittaa, kuinka maaseutu on lähes kaikille samaan aikaan auvoinen ja romanttinen, elämän rauha ja tarkoitus, mutta myös loputon huolen, työnteon ja epävarmuuden paikka. Kirja kannattaa lukea jo pelkästään sen loppuluvun, eräänlaisena yhteenvetona toimivan rannikkomaisen tutkimusohjeen ja maaseutututkimuksen suunnannäytön ja ohjelmajulistuksen vuoksi. Syrjäiseksi määritelty maaseutu on lopulta moninainen ja täynnä erilaisia merkityksiä, ja se elää monissa verkostoissa, mielissä ja mielen maiseissa. Maaseutu elää meissä monissa, monenlaisena, monimuotoisena, eikä siitä ole irti pääsyä.